

гулювання глобальних процесів і недостатність ринкових механізмів для стримання руйнівних наслідків глобалізації; враховуючи що глобалізація черговий етап розвитку людства Україна не може бути осторонь глобалізаційних процесів, але її участь має бути достатньо зрозумілою і контрольованою.

Бібліографічний список

1. *Ещенко П., Арсеенко А.* Куда движется глобальная экономика в XXI веке. Монография. — К.: Знання Україна, 2012. — 479 с.
2. Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України. Аналітична записка експертної групи і Інформаційно-аналітичного центру АУБ //Електронний ресурс. — Режим доступу: aub.org.ua
3. *Мартин Г., Шуман Х.* Западная глобализация: атака на процветание демократии. Пер. с нем. М.: АЛЬПИНА, 2001. — 202 с.
4. *Корчинский В.* Развитие экономического эгоизма: почему рынки отвернулись друг от друга // Електронний ресурс. — Режим доступу: www.companion.ua
5. *Козьменко О.* Финансовая глобализация и перспективы банковских структур // Електронний ресурс. — Режим доступу: dspace.uabs.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 15 травня 2013р.

УДК 336.71.078.3

В. І. Козлов,

аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

АНОТАЦІЯ. Досліджено вплив макроекономічних факторів на стабільність банківської системи. Виділено перелік найбільш впливових факторів, визначено характер їх впливу на стабільність банківської системи. За результатами аналізу побудовано класифікаційне дерево, яке дозволяє класифікувати банківську систему країни як стійку до потрясінь чи ні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: стабільність, банківська система, фактори, класифікаційне дерево, стійкість.

АННОТАЦИЯ. Исследовано влияние макроэкономических факторов на стабильность банковской системы. Выделен перечень наиболее влиятельных факторов, определен характер их влияния на стабильность банковской системы. По результатам анализа построено классификационное регрессионное дерево, позволяющее классифицировать банковскую систему как устойчивую к потрясениям или как неустойчивую на.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: стабильность, банковская система, факторы, классификационное дерево, устойчивость.

ABSTRACT. The impact of macroeconomic factors on soundness of a banking system is studied in the article. Using the statistical approach the list of the most important factors is made and characteristics of their impacts are defined. Using results of the statistical analysis, the classification tree is created.

KEY WORDS: stability, soundness, banking system, factors, classification tree.

Глобальна фінансова криза 2007 року стала причиною приділення науковцями значної уваги питанню прогнозування та попередження кризових явищ в економіці та в банківській системі. Практика регулювання фінансового сектору, управління ризиками в банках та інформаційна інфраструктура постійно розвиваються, але, не зважаючи на це, фінансові кризи відбуваються, що вимагає детального дослідження банківської системи, регулятивного середовища, динаміки макроекономічних показників та пошуку шляхів мінімізації ризику реалізації кризових явищ в банківській системі.

Дослідженню проблеми забезпечення стійкості банківської системи приділено значну увагу як в Україні, так і за її межами. В Україні дослідженнями на дану тему займаються: О. В. Дзюблюк, Ж. М. Довгань, В. О. Зінченко, В. В. Коваленко, О. Л. Малахова, Л. О. Примостка та інші. Серед закордонних авторів проблему стійкості банківської системи досліджують: Т. Бек, Ф. Валенсія, А. Деміргуч-Кунд, Л. Лавен, К. Лунд-Єнсен, Л. Ратновскі, П. Хонохен, М. Чіхак та інші.

В цій статті досліджено вплив основних фінансових та економічних факторів на стійкість банківської системи. Основною метою дослідження є визначення найбільш значимих факторів, які впливають на ступінь вразливості банківської системи до внутрішніх та зовнішніх загроз. Для цього для 101 країни відібрано низку показників, які описують стан економіки в цілому та банківської системи зокрема.

Кожен показник було застосовано в декількох моделях і відібрано ті змінні, які виявилися найбільш значимими, такими, що дозволяли найбільш точно класифікувати кожен випадок як кризовий чи ні. [3] В результаті виявлено 24 фактори, частину з яких розглянуто нижче.

Показник, який характеризує стан банківської системи, розраховано Л. Лавеним та Ф. Валенсіа. Це бінарна змінна, що приймає значення 0 у випадку відсутності системної банківської кризи та 1 у випадку її наявності. Автори визначали кризовий стан як такий, в якому банківська система стикається з великою кількістю банкрутств, відтоком депозитів, в той же час, центральний банк вимушений вжити антикризові заходи (депозитні канікули, великі обсяги рефінансування банків, тощо). Додатковими вимогами є висока частка неповернених кредитів в кредитному портфелі та виснаження капіталу банківської системи [2, с. 3].

Серед найбільш значимих факторів присутні як внутрішні, так і зовнішні по відношенню до банківської системи. Це відповідає існуючим теоретичним поглядам на природу циклічності розвитку банківської системи, згідно з якими попит на кредитні ресурси зростає саме внаслідок бажання економічних суб'єктів інвестувати кошти з метою отримання додаткового прибутку. Логічно припустити, що даний процес відбувається на фазі економічного зростання. Після досягнення цінами на активи максимального рівня, економічні суб'єкти починають продавати їх, отримуючи протягом певного часу додатковий прибуток. В результаті ціни на активи знижуються і починається паніка. Перед початком банківської кризи відбувається уповільнення економічного зростання, що ускладнює повернення економічними суб'єктами позичених коштів. [1, с. 46]

Це частково підтверджується і аналізом динаміки темпів зростання реального ВВП. На точковій діаграмі позначено темпи річного зростання ВВП для кожної країни з вибірки. Всі значення зростання реального ВВП розбито на дві групи, перша з яких складається з країн, які в 2008 році не зазнали банківської кризи (бінарна змінна дорівнює 0), а друга — з країн, де банківська криза відбулась (рис. 1). Показник річного зростання ВВП взято з лагом в один рік.

Аналіз діаграми дозволяє зробити висновок, що країни із високими темпами зростання ВВП в короткостроковій перспективі схильні до банківських криз в меншій мірі, ніж країни із низькими темпами зростання ВВП. Адже більшість значень темпів приросту ВВП для країн, де відбулась банківська криза, не перевищує 10 %, в той час як значна частка значень для країн, де кризи не відбулось, лежить вище відмітки у 10 %. Існує декілька варіантів пояснення такої залежності. Першим поясненням є те, що значна частка країн, які в 2008 році зазнали системної кризи, відноситься до країн із розвинутою економікою, для яких характерні

невисокі темпи зростання ВВП. Другим — можливість того, що перед початком фінансової кризи зростання ВВП уповільнюється. Але самі по собі темпи зростання економіки не можуть розглядатись як фактор, який провокує початок банківської кризи. [5, с. 3] Для значної частини країн, де кризи не відбулось, також були характерні невисокі темпи зростання реального ВВП. Це означає, що вплив макроекономічних факторів призводить до банківської кризи (за виключенням дуже суворих потрясінь) лише за наявності вразливих місць та дисбалансів в самій банківській системі.

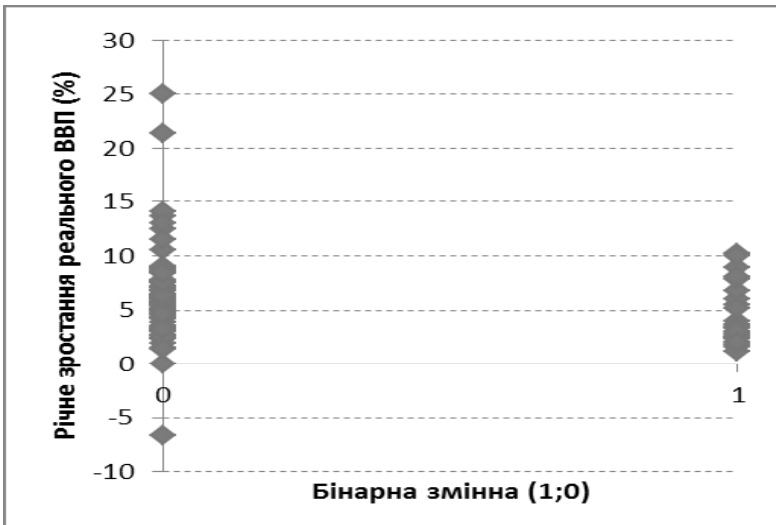

Рис. 1. Залежність між зростанням реального ВВП та вразливістю банківської системи

Одним з таких дисбалансів є надмірні обсяги кредитування економіки. Масштаби банківського кредитування характеризує показник відношення обсягів кредитування банками нефінансових корпорацій до ВВП. Показник взято з лагом в один рік з метою запобігання невірному трактуванню результатів банківської кризи та її причин. Аналіз статистичної інформації свідчить про підвищення ризику виникнення банківської кризи за умови надмірних обсягів кредитування економіки (рис. 2).

Аналіз діаграми дозволяє зробити висновок, що надмірні обсяги кредитування економіки підвищують небезпеку реалізації кризових явищ в банківській системі, оскільки жодне значення розрахованого показника для країн, які не зазнали банківської кризи, не перевищує 150 % ВВП. Разом з тим, значна частина значень для країн, де банківська криза відбулась, лежить на проміжку від 150 % до 200 % ВВП. Це дозволяє стверджувати, що перевищення обсягу портфеля кредитів нефінансовим компаніям понад обсяг ВВП більше, ніж на 50—55 %, підвищує вразливість банківської системи.

Рис.2. Залежність між масштабами кредитування економіки та вразливістю банківської системи

Важливе значення має і динаміка цього показника. Так, К. Лунд-Єнсен визначив межу приросту відношення наданих банками резидентам кредитів до ВВП у 4,9 %. Перевищення цієї межі сигналізує про підвищення небезпеки виникнення банківської кризи [6, с. 22].

Важливим вразливим місцем банківської системи в сучасному світі є ступінь її зв'язку з іншими банківськими системами. М. Чіхак та інші автори розраховали міру центральності за власним вектором (eigenvector centrality) для банківських систем ба-

гатових країн. Цей показник характеризує ступінь зв'язку одного елемента системи, представленої у вигляді графу (в даному випадку — це глобальна фінансова система) з іншими елементами. Авторами розраховано окремо міру зв'язку банківських систем з боку активної частини балансу та з боку пасивної частини балансу. [4, с. 205] Обидва показники є статистично значимими предикторами і підвищення обох показників є свідченням зростання вразливості банківської системи. На точковій діаграмі відображено зв'язок між мірою пов'язаності банківської системи з іншими банківськими системами з боку пасивів та її вразливістю (рис. 3.).

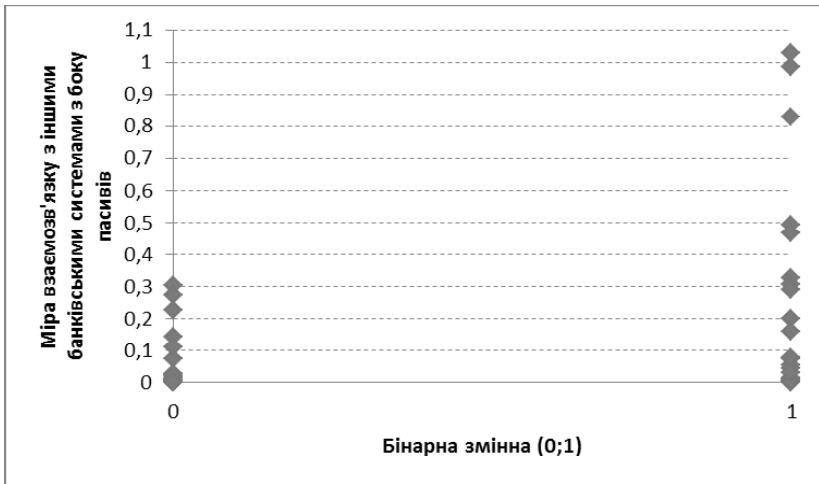

Рис. 3. Зв'язок міри взаємозалежності з іншими банківськими системами з боку пасивів та показника системної банківської кризи

Із наведеного графіку видно, що із зростанням зв'язку з іншими банківськими системами, зростає ризик системної банківської кризи в країні. Видно, що для країн, які не зазнали банківської кризи, жодного разу не спостерігалось значення міри зв'язку, яке перевищує 0,4. Очевидно, що перевищення показником значення 0,8 пов'язане із різким зростанням ризику виникнення банківської кризи в країні.

Отже, отримані результати дозволяють стверджувати, що в сучасному світі на стан банківської системи впливає не тільки циклічність національної економіки, але і стан економік та бан-

ківських систем інших країн. Це вимагає прийняття заходів для обмеження можливого ефекту розповсюдження ризику втрати стійкості банківськими системами інших країн на національну банківську систему.

Для оцінювання ризику швидкого відтоку ресурсів з банківської системи (особливо — валютних ресурсів) доцільно проаналізувати достатність обсягу ресурсів центрального банку. З цією метою розглянемо такий показник, як відношення грошового агрегату М2 до загального обсягу золотовалютних резервів країни [7]. Із наведеної діаграми видно, що перевищення обсягу агрегату М2 резервів ЦБ більше, ніж в 20 разів, підвищує ризик виникнення банківської кризи в країні, оскільки більшість значень даного показника для країн, де банківської кризи не відбулось, не перевищує цієї межі, а значна частка значень для країн, де спостерігалась системна банківська криза, лежить на проміжку від 20 до 120 обсягів ВВП (рис. 4).

Рис.4. Зв'язок достатності резервів ЦБ та вразливості банківської системи

Отже, разом з оцінкою стану комерційних банків та економіки в цілому, необхідно здійснювати постійний контроль достатності резервів центрального банку для мінімізації ризику виникнення банківської кризи в країні.

Серед причин виникнення банківських криз, П.Хонохен виділяє і недостатньо кваліфіковані дії керівників банків [9, с. 3]. Як правило, наслідки таких дій мають відображення у зміні фінансових показників банків. Зокрема, значний вплив на імовірність виникнення кризових явищ має структура фінансування активних операцій банків [10, с. 11]. Одним з них є відношення кредитного портфеля до депозитного портфеля банків. Розглядаючи цей показник, необхідно зазначити, що більша частина значень для країн, які зазнали системної кризи, лежить вище 125 % (рис. 5). В той же час, переважна більшість значень для країн, які не зазнали кризи, лежить нижче 150 %.

Враховуючи викладене вище, доцільно застосувати отриману інформацію для класифікації країн за розглянутими показниками на ті, ризик виникнення кризи в яких є незначним, та ті, банківські системи яких є вразливими для негативних впливів. З метою віднесення банківських систем країн до однієї з груп, побудовано класифікаційне регресійне дерево (CART) (рис. 6). Позначення 0 та 1 відповідають значенням бінарної змінної, які характеризують стан банківської системи як не кризовий чи кризовий. Всі використані для побудови дерева змінні взято з лагом в 1 рік.

Рис. 5. Зв'язок між структурою фінансування активних операцій банків та ризиком кризи у банківському секторі

Це свідчить про бажаність використання депозитних джерел і ризикованість розширення банками діяльності за рахунок коштів, залучених на фінансових ринках.

Це класифікаційне дерево побудовано за даними 54 країн. Частина вибірки, представлена країнами із рівнем доходів нижче середнього за класифікацією Світового банку (Lower-middle income) було виключено з розгляду, оскільки серед них спостерігалось лише два випадки банківської кризи, а наявність значної кількості країн із специфічними рисами економіки ускладнювала створення моделі. Дане дерево неможна розглядати як інструмент для точного передбачення банківської кризи в країні, але воно є прийнятним засобом для вивчення взаємозв'язків між факторами, які впливають на стан банківської системи. Побудоване дерево дозволяє правильно класифікувати до 89 % країн.

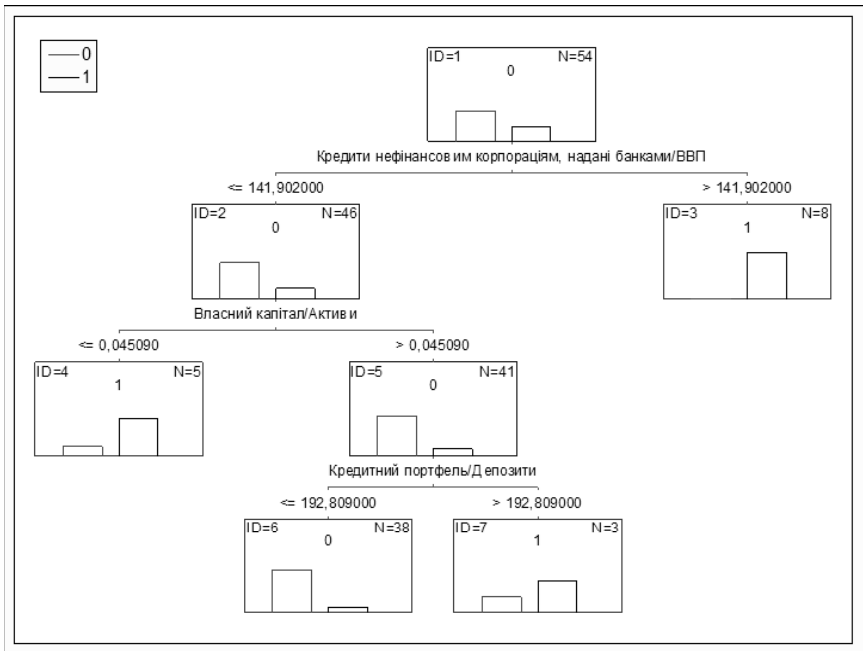

Рис. 6. Класифікаційне регресійне дерево для групування країн з різним рівнем вразливості банківської системи

Результати розрахунків дають можливість зробити низку висновків. По-перше, найбільш вразливими є банківські системи країн, в яких спостерігалися надмірні обсяги кредитування економіки (портфель кредитів не фінансовим корпораціям перевищує ВВП більше, ніж на 41 %). Разом з тим, навіть за умови помірного рівня кредитування економіки банківська система наражається на значний ризик реалізації кризових явищ за умови нарощування активів без адекватного збільшення власного капіталу. Важливою є і структура зобов'язань банків. Активне залучення ними коштів на фінансових ринках загрожує банківській системі втратою стабільності навіть за відсутності надмірних обсягів кредитування та нормального рівня капіталізації банків.

Враховуючи сказане вище, для укріплення стійкості банківської системи необхідно прийняти міри до обмеження надмірного зростання масштабів діяльності банків в періоди економічного піднесення, максимізації використання внутрішніх ресурсів економіки (особливо, маблизько — депозитних ресурсів) для забезпечення її зростання. Крім того, необхідно підтримувати обсяг золотовалютних резервів на рівні не менше, ніж 5 % (1/20) від грошового агрегату M2 і частку капіталу в пасивах комерційних банків — на рівні близько 10 %.

Бібліографічний список

1. О. Луняков. Ендогенна природа циклічності кредитного ринку, Вісник НБУ 11, 2012. — С. 43—47.
2. Fabian Valencia & Luc Laeven, Systemic Banking Crises: A New Database, IMF Working Paper, International Monetary Fund, 2013, 32 p.
3. Комапнія StatSoft. Сайт в мережі Інтернет./[Електронний ресурс]//режим доступу до матеріалів: <http://documentation.statsoft.com/>
4. Mucoz, Srnia, Scuzzarella, Ryan and Cihбk, Martin, The Bright and the Dark Side of Cross-Border Banking Linkages, No 11/186, IMF Working Papers, International Monetary Fund, 2013.
5. Honohan, P, Banking System Failures in Developing and Transition Countries: Diagnosis and Prediction. Economic Notes, 29, 2000, p. 83—109.
6. Kasper Lund-Jensen Monitoring Systemic Risk Based on Dinamic Thresholds, IMF Working Paper, 12/159, International Monetary Fund, 2012
7. МВФ, Сайт в мережі Інтернет./[Електронний ресурс]//режим доступу до матеріалів: <http://www.imf.org/>
8. Gerard Caprio & Patrick Honohan Banking Crises, Center for Development Economics, 2008-09, Department of Economics, Williams College

9. Lev Ratnovski and Rocco Huang Why Are Canadian Banks More Resilient. IMF Working Paper, 09/152, 2009.

10. Global Competitiveness Report 2008—2009, World Economic Forum.

11. Thorsen Beck and Asli Demirgьз-Kunt, «Financial Institutions and Markets Across Countries and over Time: Data and Analysis», World Bank Policy Research Working Paper No. 4943, May 2009.

Стаття надійшла до редакції 15 травня 2013р.

УДК 336.71.025.13 (043.3)

Л. В. Конопатська, к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту банківської діяльності,
М. П. Гойванюк, к.е.н.,
ст. викладач кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,

ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. В статті розглянуто та проаналізовано первинні вимоги, що встановлюються до новостворюваних банків в Україні. Визначено відмінності законодавства ЄС та України щодо регулювання допуску банку на ринки. Здійснено порівняльний аналіз кількості банківських установ у країнах ЄС та країнах з трансформаційною економікою.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: реєстрація банку, ліцензування банку, кількість банків

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены и проанализированы первичные требования, устанавливаемые к вновь создаваемым банкам в Украине. Определены различия законодательства ЕС и Украины по регулированию допуска банка на рынки. Осуществлен сравнительный анализ количества банковских учреждений в странах ЕС и странах с трансформационной экономикой.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: регистрация банка, лицензирование банка, количество банков

ABSTRACT. In the article the primary requirements set to the newly established banks in Ukraine are considered and analyzed. The legislation differences of the EU and Ukraine of regulation the banks' access to the markets are determined. The comparative analysis of the number of banking institutions in the EU countries and countries with transition economies is accomplished.

KEY WORDS: bank registration, bank licensing, the number of banks